Nro. 4.

GAZETA LWOWSKA.

we Wtorek dnia 14. Stycznia 1812.

Wiadomości kraiowe.

Ze Lwowa d. 14. *Stycznia.* — N. Cesarz i Król raczył Pana Kaietana Bilińskiego Kanceliste cyrkularnego Przemyskiego, za dowiedzione przez niego podczas ostatniey woyny przywiązanie do Monarchii i Osoby Jego C. K. Mości, w dowód naywyższey łaski swoiey, obdarzyć małym złotym cywilnym medalionem zasługi.

Z Wiédnia d. 4. *Stycznia.* — W dzień nowego roku, była u Dworu zwyczayna wielka gala. O godzinie 9. z rana przechodziły orszaki przez dziedziniec zamkowy. Na czele szedł C. K. W. Marszałek nadworny, za nim szła C. K. Gwardya Arcierów i Król. Węgierska szlachecka Gwardya, potém Gwardya Trabantów i Straż zamku nadwornego, na końcu zaś szedł C. K. W. Koniuszy. Po 10 godzinie przyiechali do Dworu: Cesarsko-francuzki Ambassador, zagraniczni Ministrowie i Posłowie iako też tuteysza wysoka Szlachta w celu złożenia życzeń swoich NN. Cesarstwu Jchmość i ich N. Familii. O 11. godzinie udali się NN. Cesarstwo z Arcy-Xiążętami i Arcy-Xiężniczkami, otoczone całym Dworem wśród Gwardyów w paradzie idących do oratorium zamkowego Kościoła parafialnego, gdzie słuchali Mszy wielkiey. Po nabożeństwie, złożyły Damy oboygu NN. Cesarstwu Jchmość swoie uszanowanie i życzenie, a potém rozpoczął się publiczny obiad, podczas którego była muzyka głosowa i instrumentalna.

Wupłynionym roku 1811tym umarło w mieście Wiédniu, iako też na przedmieściach i w szpitalach Wiedeńskich 15359 osób; to iest 3919 mężczyzn, 3255 kobiet, 4232 chłopców, a 3953 dziewcząt. Urodziło się zaś 12630 dzieci, a to 6352 chłopców a 6278 dziewcząt. Zaślubiło się we wszystkich parafiach w mieście i na przedmieściu 3274 par.— Porównywaiąc te summy z summami roku 1810, okazuie się, że w roku 1811 o 2086 osób mniey umarło, o 2617 dzieci więcey urodziło się, a o 258 par mniey zaślubiło się.

Zważywszy Cesarz Jegomość, że kraiowe przędzarnie bawełny w takim znayduią się stanie, iż z nich rękodzielnie bawełniane w potrzebną przędzę, osobliwie niższego gatunku opatrzone bydź mogą, rozkazał na mocy naywyższey uchwały z dnia 21. Grudnia p. r. podwyższyć cło z 20 Z. R. na 50 Z. R. w W. W. od cetnara netto wszelkiey, czy to cieńkiey lub grubey zagraniczney, białey przędzy bawełnianey; od tey opłaty tylko turecka przędza iest wyiętą, która ciągle 5 procentowemu cłu podlégać będzie.

Dla pożytku Fabryk kraiowych, zrobił tuteyszy C. K. główny Urząd celny te dobroczynne urządzenie, że ieżeli iakie nowe, przez iakiekolwiek celowanie zalecaiące się zagraniczne fabrykata przytrzymane zostaną, takowe iednakże tylko samym fabrykantom do wzięcia z nich wzoru pokazywane będą.

Wiadomości zagraniczne.

Xięstwo Warszawskie.

Z Warszawy d. 4. *Stycz.* Wczoray odprawiło Towarzystwo Królewskie Gospodarczo-Rolnicze ieneralne posiedzenie, w celu obrania nowego Prezesa po śmierci Ludwika Gutakowskiego, pierwszego twórcy tegoż Towarzystwa.

Zagaił to posiedzenie Alexander Hrabia Potocki Koniuszy W. X. W. iako Prezyduiący przemową, w którey wynurzywszy żal ze straty tak godnego Naczelnika, i oddawszy hołd powinny wielkim iego obywatelskim zasługom, uczynił wniosek: aby Towarzystwo postanowiło umieścić wizerunek Ludwika Gutakowskiego w mieyscu swych posiedzeń, na znak wdzięczności i uwielbienia. Wniosek ten przyięto z uczuciem, a potém przystąpiono do wyboru nowego Prezesa. Ten padł większością kresek na Alexandra Hr. Potockiego; na Vice-Prezesa zaś iednomyślnie uproszono Ordynata Zamoyskiego Senatora Woiewodę, dotąd Dyrektora Wydziału rzemiosł i kunsztów.

Pan Woyciech Bogusławski Dyrektor teatru narodowego, pokazał się d. 4. b. m. pierwszy raz po kilkomiesięczney ciężkiey chorobie w operze: Dwa dni trwogi wroli Woziwody. Gdy wyszedł na scenę, publiczność, szacuiąc talenta tego wielce zasłużonego Artysty, powitała go hucznemi oklaskami, które wraz z okrzykami ponowiła po skończoney operze żądaiąc, aby się pokazał; czego z wynurzeniem wdzięczności dopełnił.

We Wschowey wydarzył się d. 24. Grudnia p. r. o godz. 7 z rana nadzwyczayny w tey porze roku przypadek. Lubo przy wielkiey słocie, bez naymnieyszego iednak grzmotu, po nagłém tylko zabłyśnieniu, uderzył piorun w wieżę Kościoła farnego; szczęśliwym iednak trafem bez zapalenia uszkodził tylko gzemsy i wewnętrzne rusztowanie.

Dalszy ciąg mowy JW. Matuszewica Ministra Przychodów i Skarbu, mianey w Izbie Poselskiey przy wprowadzeniu Proiektów Skarbowych.

Przyrost spodziewany z odmian proponowanych w trzech podatkach, które dopiero przebiegłem, słabém iest ieszcze dla skarbu zasileniem, i zgaduie łatwo niecierpliwe Prześwietney Izby oczekiwanie, czém ubytek z ulgi na podatkach gruntowych wynikaiący zastąpionym zostanie? Nim się więc z kolei wrócę do żądanych odmian w podatkach trwaiących, pospieszam do przedstawienia nowo proponowanego Czopowego Wieyskiego.

Powód tego proiektu łatwo się da poiąć, łatwiey ieszcze usprawiedliwić. Pomiiam na moment gwałtowne skarbu potrzeby, przynaglaiące do szukania źródeł, z których dochód bez przeciążenia mógłby bydź czerpanym. Zasada Konstytucyi naszey, zasada, którey szlachetności nigdy dosyć uwielbić nie można, stawi wszystkich ziemi naszey mieszkańców pod iednem prawem, i stawi ich wszystkich równémi w obliczu prawa. Kiedy więc podatek od trunków w miastach iest pobierany, i kiedy żaden gruntowny powód zniesienia onego nie doradza, iawna słuszność wskazure, że i wsie od podobnego podatku wyłączone bydź nie powinny. Idzie teraz o dobranie naydogodnieyszego sposobu w rozkładzie i pobieraniu takowego podatku. Nie zaprzeczam, iż w rozciągnieniu dotkniętey dopiero Konstytucyiney zasady, ponieważ w miastach Czopowe dotyka fabrykacyi razem i wyszynku, właściwiey byłoby może, aby i Czopowe Wieyskie na fabrykacyi i raczey iak na wyszynku zostało oparte. Lecz w miastach, w zbliżonym i zakreślonym obrębie, dozór skarbowy od podatku fabrykacyynego nieoddzielny, łatwiey sprawowanym bydź może, a przecież dokuczenia zdarzać się muszą, i narzekania tak są powszechne, iż każdy niemal miasta właściciel oświadcza chęć płacenia ogółem skarbowi dochodu, iaki wyrachowanym zostanie, byle od tego dozoru, i od tych dokuczeń oswobodzonym się widział. — Cóżby było, gdyby podobny dozór skarbowy nie w pewnych iak dotąd obrębach zamknięty, lecz po całym kraiu rozproszonym bydź musiał? Gdyby nastąpiły, iak nastąpićby koniecznie musiały, rewizye peryodyczne i niespodziane gorzelni i browarów Wieyskich, mierzenia, cechowania garców, kotłów i naczyń, examina rachunków fabrycznych, i szynkowych, zatém rozmaite śledztwa, zatém w ostatku iawne i skryte denuncyacye? Co za obfite źródło dokuczeń, nadużyciów względem kontrybuentów, przeniewierzeń względem skarbu? iak smutna a konieczna potrzeba nowego officyalistów orszaku, kiedy na ich mnogość tak głośne i powszechne odzywaią się skargi! iak żałośny podział wybranego dochodu między skarb a koszta percepcyi i officyalistów utrzymania! Nie przyuczony ieszcze Ziemianin Polski, aby do siedliska iego zazierał Strażnik lub Rewizor skarbowy. Dóm choćby ubogi, był dla Właściciela ustronią spokoyną i bezpieczną od uprawnioney sług fiskalnych napaści; a gdzież są środki? gdzie podobieństwo dobrania do tey służby ludzi wszystkich tak pewney moralności i cnoty, aby się zabez-

pieczyć, że przedsiębiorąc śledzenia tytułem interessu Skarbowego, nie poniosą razem interessu nieprawéy i osobistéy chciwości? że albo Skarb omylenia i szkody, albo kontrybuenci dotkliwych przykrości nie doświadcza?

Za tych to pobudek skazówką dla ochronienia kontrybuentów od nieuniknionych przykrości, i Skarbu od nieuniknionych omyleń, dla odwrócenia tak nienawistnéy potrzeby zaciągania nowych rot officyalistów; dla zapewnienia się, że dochód, iaki wyniknie, cały bez uymy i podziału dostanie się w korzyść dla skarbu, z pomiędzy wielu proiektów układu Czopowego Wieyskiego, dane pierwszeństwo temu, który go na ludności mieyscowéy, z klassyfikacyą miernéy opłaty, w stosunku do mieyscowych dogodności i w prostém wyrachowaniu opiera.

Doszły do Tronu Jego Królewskiéy Mości przełożenia, pełne boiaźni, iż tak ustanowiony podatek przyniosłby znaczne Departamentom Wielkopolskim przeciążenie. — Gdyby ten wniosek mógł bydź dowiedzionym, popieranie proiektu stałoby się nie tylko naganném, lecz występném: rozbierzmy więc bezstronnie czyli takowa boiaźń nie wyniknęła stąd iedynie, że wiadomość o proiekcie podatku nowego, tytułem swoim rażącego, przedarła się w powszechność bez żadnego powodów iego, zasad i celów wyiaśnienia? Zważmy, czyli różnice wyłącznie Departamentom Wielkopolskim służyć maiące, i na których zasadza się domysł nierówności, i uciążenia na ich szkodę, w istocie się w innych Departamentach nie znayduią?

Departamenta Wielkopolskie poczytuią się nad inne wszelkie ludnieyszemi. Jeżeli w rachubie ludności, i na rozległość także uwagę mieć należy, ieśli rachuba takowa do mil kwadratowych zastosowaną bydź musi, Spisy ludności świadczą, że są Departamenta od Wielkopolskich ludnieysze, i w tym rzędzie Krakowski pierwsze trzyma mieysce; lecz w każdym Departamencie ludność dzieli się na mieyską i wieyską: z téy to strony służy wyłącznie Departamentom Wielkopolskim różnica, u nich tylko ludność mieyska wieyską przenosi, i to właśnie boiaźń ich zospokoić powinno, bo Czopowe wieyskie do ludności mieyskiéy rozciągać się nie może. Biorąc zaś w poiedynczym względzie różnicę między wsią ludną a mniéy ludną, ponieważ podatek, o którym mowa, iest właściwie konsumcyynym, niezawodnie i sprawiedliwie z wsi ludnéy więcéy do opłacenia przypadnie; lecz ten przyrostek ciężaru nie zagładzi ani zniszczy licznych i ważnych korzyści, które dostatnia ludność przynosi; wieś nieludna mniéy czopowego zapłaci, nie przeto iednak mniéy wyłoży kosztu, kiedy do prac rolniczych obcego robotnika wzywać musi, nie ma bowiem ani rąk, ani czynszu, co dostarcza fundusz na ich nałęcie.

W liczbie różnic zarzucanych iest także, że w Wielkopolszce znayduie się wiele osad Niemieckich, mniéy skłonnych do trunku, i skromniéy go niż nasi rolnicy używaiących. Znayduią się Niemieckie osady i w innych Departamentach, przynaymniéy w nowych, które są mi znaiomsze, tak dalece że ia, choć nie szerokich włości dziedzic, mam iednak w liczbie wiosek moich taką osadę: co zaś do trzeźwości Kolonistów, ieśli mam wiernie wyznać co myślę, mniéy się oni upiiaią, nie mniéy piią; kiedy nasz rolnik używa trunku przy okazyi tylko lub święcie, Kolonista używa go codzień ze zwyczaiu i potrzeby.

Te ieszcze wspomniane przełożenia zarzucaią różnicę, że w Wielkopolszce wiele iest wsi na piaszczystych gruntach osadzonych. Któryż iest u nas Departament, gdzieby dobre grunta z piaszczystemi przeplatane nie były? Zdaie mi się, iż co do obszerności piasków, żaden Departament nic drugiemu zazdrościć nie może.

Lubo daleki iestem od naymnieyszego uprzedzenia za proiektem, który z obowiązku urzędu podać mi należało, lubo niosę szacunek i poważenie nayszczérsze zacnym Mężom, którzy przeciw niemu podali zarzuty, wierny przekonaniu moiemu wyznać muszę, iż one zdania moiego zachwiać nie zdołały.

O samym zaś proiekcie dodać winienem uwagę, iż nie właściwieby sądził, ktoby chciał kłaśdź ten podatek na téyże linii, co podatek gruntowy. Różni się on i ilością i naturą: gdyby był gruntowym, mylnie byłby na saméy ludności opartym, bo się dochód gruntowy nie na saméy ludności opiera: kiedy iest konsumcyynym, właściwiéy go oprzéć nie można iak na liczbie konsumuiących, to iest na ludności; gdyby był gruntowym, kompensacya onego byłaby zawodnie zapowiadaną; że zaś nie iest gruntowym, lecz propinacyynym, skoro na cały kray byłby zaprowadzony, w całym kraiu powszechne ceny trunków podwyższenie musiałoby nastąpić, a to

A 2

podwyższenie nie iest czczą ani zwodniczą płacącego się podatku nagrodą.

Wreście, idzie tu o podatek nowy, a w takim razie doświadczenie tylko okazać i stwierdzić potrafi, czyli przewidywane iego tak zalety iak wady, trafnie teraz były przewidywane. Lecz z daru Konstytucyi to mamy dobrodzieystwo, że niedogodność w podatku dłużey nam nad dwa lata szkodzić nie powinna. Z tą łatwością, z iaką dziś zacni Reprezentanci uchwalić go możecie, przyszłe posiedzenie Seymowe będzie go mogło zostawić, sprostować lub odmienić.

(*Dokończenie nastąpi.*)

Prusy:

Z Berlina d. 31. Grudnia. — Gazety tuteysze umieściły artykuł następuiący: Rozchodzące się wieści o potaiemnym zaciągu korpusu ochotników spowodowały Króla Imci do nakazania ścisłego w tey mierze śledzenia. Jakoż okazało się, iż pewny Officer z woyska naszego, miał zamysł utworzenia korpusu ochotników w czasie wybuchnienia woyny, gdyby na to naywyższe otrzymał zezwolenie. Nie tylko ón zamiar ten wyiawił, ale nadto ludziom bez służby będącym a udaiącym się do niego zalecił, ażeby się w przypadku woyny do niego zgłosili. — Król odesłał tegoż Officera za karę do twierdzy Glatz. — Jeden zaś z przyiacioł iego, który wiedział o tym zamyśle, iednakże do wykonania iego należeć niechciał, odebrał rozkaz: ażeby się udał do dóbr swoich i nie wyieżdżał z nich bez wyraźnego pozwolenia. Kommissarz sprawiedliwości Bartels, który był w różnych sprawach processowych patronem rzeczonego Officera, został wprawdzie podczas rozpoczęcia kommissyi uwięziony, iednakże w kilka godzin znowu uwolnionym, ponieważ się okazał niewinnym.

Dnia 28. przybył tu z Monachium Xiąże Baratynskoy ces. rossyiski Poseł przy Dworze Bawarskim. — Tegoż samego dnia nadciągnął tu z Potsdamu batalion Karabinierów z pułku gwardyi pieszey, i będzie tu stać przez całą zimę na załodzę.

Francya.

Z Paryża dnia 21. Grudnia. — Monitor dzisieyszy umieścił następuiącą uchwałę Senatu dnia wczorayszego wydaną, która z rozkazu Cesarza w dzienniku praw umieszczoną została: Senat zachowawczy &c. dekretuie: — Art. 1. Sto dwadzieścia tysięcy ludzi z konskrypcyi r. 1812. będzie oddanych pod zarządzenie Ministra woyny, dla zrekrutowania woyska. — Art. 2. Wybrani będą oni z pomiędzy Francuzów, którzy się od dnia 1. Stycznia 1792 aż do 31. Grudnia tegoż samego roku urodzili. — Art. 3 Czas ich wezwania będzie oznaczony urządzeniami administracyi publicznych. — Art 4. Ninieysza uchwała Senatu będzie przesłana Cesarzowi. (Tu następuią podpisy i potwierdzenie Cesarza.)

Dnia 22. Grudnia. — Pozawczoray prezydował Cesarz Imć na posiedzeniu Rady Stanu; Cesarzowa Jeymość zażywała w południe przeiazdzki z Królem Rzymskim. O 3 godzinie powróciła do Tuileries.

Wyrok Cesarski dnia 16 Grudnia wydany urządza administracyę i utrzymywanie gościńców będących albo Cesarskiemi albo departamentowemi. Budowa i utrzymywanie gościńców departamentowych należy do Departamentów, okręgów albo gminów, które z nich pożytkuią. Gościńce Cesarskie dzielą się na 3 klassy: gościńce należące do pierwszych dwóch klass będą budowane i utrzymywane kosztem skarbu publicznego, gościńce zaś trzeciey klassy kosztem skarbu i Departamentów, których się tyczą. Dla pierwszey Klassy wyznaczono ze skarbu rocznie 8 milionów, dla drugiey zaś i trzeciey po 6 milionów.

Z Amszterdamu dnia 16. Grudnia. — Prefekt tuteyszy oświadczył się bydź umocowanym do przyimowania dobrowolnych zaciągów dla pułku Pupillów Gwardyi Cesarskiey. Chłopcy od lat piętnastu będą do niego przyimowani za zezwoleniem ich rodziców. Lecz muszą bydź zdrowemi i mieć wzrost należyty.

Królestwo Neapolitańskie.

Król Neapolitański przedłużył ieszcze na miesiąc, to iest do 28 Grudnia 1811 pardon ieneralny dla zbiegów od marynarki królewskiey w Kwietniu b. r. publikowany. — Podług doniesień z Otranto pod d. 30 Listopada przybyły tam z Korfu d. 28 dwa Cesarskie statki pocztowe: la Leggiera i l'Attiva.

Przed ich odiazdem wyszły pod żagle dwie fregaty francuzkie na podiazdy, a dnia 22 Listopada przypłynęły do Korfu dwie inne fregaty francuzkie z Tulonu. Z wód tamecznych, iakoteż z całego morza adryatyckiego zniknęły angielskie statki woienne i kapry. — Rozkaz Króla Joachima dnia 12 Grudnia wydany, ustanawia, iż żaden cudzoziemiec nie może wstąpić na ziemię Królestwa Neapolitańskiego, ieżeli nie iest opatrzony pasem, przez dyplomatycznego ajenta, albo Konsula Królewskiego widymowanym.

Hiszpania.

Od granicy hiszpańskiey dnia 2 Grudnia. W ostatnich tygodniach zaszły niektóre poruszenia w zachodnich prowincyach Hiszpanii. Podług doniesień z Valladolid, dywizya odwodowa, pod sprawą Jenerała Souham, która podczas proiektowanego uderzenia na woysko Wellingtona i wypędzenia go do Portugalii, z północném złączyła się woyskiem i do osiągnienia powyższego zamiaru dzielnie się przykładała, powróciła znowu na granicę Starév Kastylii, aiéy główna kwatéra znaydowała się w Valladolid. Jedna Dywizya woyska północnego osadziła północną część prowincyi Salamanki, podtenczas weszły inne dywizye tegoż woyska do Królestwa Leon i zdawały się na prawym brzegu rzéki Douro swoie rozpoczynać działania. Znaczny korpus francuzki zgromadził się koło Astorga i uważa poruszenia woyska gallicyyskiego stoiącego z tamtéy strony Villafranca i zostaiącego pod dowództwem Abbadiasa. Francuzka przednia straż stoi koło Ponte-Ferrada. Zdaię się, iż woysko gallicyyskie, którego siła nie iest znaczną, miało rozkaz, dla zrobienia dywersyi, wkroczyć do Królestwa Leon, które przez nieiaki czas ogołocone było z woyska francuzkiego, lecz dowodzca woyska gallicyyskiego dowiedziawszy się o przybyciu wielu wóysk koło Astorga, nie ważył się wykonać téy wyprawy i poprzestał tylko na osadzeniu głównego do Gallicyi prowadzącego gościńca. Miał ón także w skutku doniesień o postępach Jen. Bonnet w Asturyi, posłać część woyska swoiego na granicę asturyyską, dla zabezpieczenia północnéy części Gallicyi od napadu, który podług wszelkiego do prawdy podobieństwa nie należy teraz wcale do planu wodza francuzkiego. Wyprawa francuzka do Asturyi przedsięwzięta z Królestwa Leon, wzięła podług wszystkich doniesień naypomyślnieyszy skutek. W prowincyi Salamanka nie zaszło w tych dniach nic szczególnieyszego; korpus znayduiący się przy mieście tegoż imienia uważa poruszenia Jenerała angielskiego i iest bezpośrednie połączony z woyskiem Portugalii, pod dowództwem Marszałka Marmont zostaiącym, które zaięło kwatéry w południowéy części prowincyi Salamanki i rozciąga się do Placencyi. Między tém woyskiem i na przeciw niego stoiącém woyskiem angielsko-portugalskiém pod Lordem Wellingtonem niewydarzyło się w tym czasie nic takiego, coby warte było wspomnienia. Ostatnie stoi spokoynie, i nie przeszło rzéki Coa, za którą się po swoim odwodzie z Fuento-Guinaldo cofnęło; zgromadziło się między Guarda, Codeceiro i Sobugal, a poruszenia iego nie zdradzaią dotąd wcale zamiaru posunienia się na nowo ku Ciudad-Rodrigo, coby prócz tego podług położenia rzeczy mogło dla niego niebezpieczne zdziałać wypadki. Lewe skrzydło Marmonta uważa dolinę rzéki Tagus, lecz ieszcze żadne woyska nie przeprawiły się przez Tagus. Zwiazek między woyskiem Portugalii i woyskiem południowém nie był nigdy przerwany. Naywiększa część piątego korpusu woyska znaydowała się teraz znowu w Estremadurze, a dowodzca iego, Jen. Drouet, ściągnął ieszcze do siebie woyska z Andaluzyi.

Wkroczenie Jen. Hill do połnocnéy części Estremadury nie pociągnęło żadnych wypadków za sobą, ponieważ bez tego posiadanie twierdzy Badajoz zabezpiecza woysku Francuzkiemu prowincyą Estremadurę. Prawie wszystkie Korpusy nieprzyiacielskie są wreście na południowym brzegu rzéki Tagus między Alkantara i Portalegre skoncentrowane i miały iak się zdaię, przerwać związek między woyskiem Portugalii i południowém; lecz ten zamysł został zniweczony, gdy Jenerał Drouet, po klęsce Jen. Girarda, z posiłkami śpieszno przybył, i na nowo na prawym brzegu Guadiany mocne zaiął stanowisko. O klęsce Girarda zawiera raport urzędowy w Monitorze bliższe szczegóły. (Obaczyć go w Nrze 2gim Gazety naszéy) Z gór andaluzyyskich wyruszył na równinę

mocny oddział woyska; lecz korpusy nieprzyiacielskie nie oczekiwały iego uderzenia; cofnęły się śpieszno ku Portalegre. Nad niższą Guadyaną nic się nie stało; w tym łańcuchu gór, który Andaluzye od Estremadury dzieli, nie pokazały się także żadne oddziały nieprzyiacielskie. Poiedyncze kupy rokoszanów, które się tam utworzyły, nazad się rozeszły. Główna kwatéra Jenerała Drouet była na ostatku w Merida. Z okolicy Badajoz nie otrzymuiemy żadnéy wiadomości o nowych zdarzeniach. Rozeszła się była pogłoska, iż Wellington czyni poruszenia w celu napadnienia na prowincyę Salamanka, lecz nic dotąd nie ręczy za prawdę téy wieści.

Wielka Brytania i Irlandya.

Z Londynu dnia 12 Grudnia. — Posłaniec, który téy nocy z Windsor przybył, przywiózł tę wiadomość, iż Król Imć nie ma się lepiéy, iak zrana. — Listy prywatne donoszą, iż Król Imć przez 10 dni nie wychodził z pokoiu i że w tym tygodniu rzadko kiedy mógł swoie opuścić łóżko.

Bulletyn.

Downing-Street, d. 16. Grudnia 1811.

Do biura Lorda Liverpool przybył dzisiay zrana Kapitan Tilden z depeszami od Lorda Minto i Jenerała-Porucznika S. Achmuty. Zawiéraia one wiadomość, iż Batawia i na wschodzie Isicribou leżąca część wyspy Jawy poddała się potędze woienney Króla Imci Wielkiéy Brytanii. Dnia 4. Sierpnia wysiadły na ląd woyska angielskie 12 mil od Batawii, która dnia 8. kapitulowała. Dnia 10 miały bardzo gorącą utarczkę z wyborem woyska Jenerała Jansens.

Dnia 26 zdobyły szturmem warownią Cornelius. Jenerał Jansens cofnął się do Samarang. Około 1500 ludzi z woyska nieprzyiacielskiego zabito, raniono, albo wzięto w niewolę. Nasza strata wynosi 200 zabitych, między któremi kilku officerów, i 900 ranionych, między któremi znayduie się 5 Officerów wyższych i 60 innych officerów.

Dnia 11 b. m. odkryto w Irlandyi, w Hrabstwie Meath, znaczną liczbę pik, które zaraz na drugi dzień do zamku Dublińskiego zwiezione zostały.

Wołoszczyzna.

Z Bukarestu dnia 14. Grudnia. — Hrabia Kutuzow, wódz naczelny, przybył tu w téy chwili pośród huku z dział i odgłosu wszystkich dzwonów; wszystkie władze tuteysze wyszły były naprzeciw niemu. Radzca nadworny Bulgaków, z wieloma officerami, przybył tu ieszcze wczoray z główney Kwatéry; tureccy pełnomocnicy dotąd ieszcze nic przybyli.

W skutku ugody między pełnomocnikiem tureckim i rossyiskim wodzem naczelnym, będą na przyszłość woyska Czapana Oglu na turecki rachunek żywione; staraią się zatém o takiego, któryby toż żywienie chciał wziąć na siebie kontraktowym sposobem. Działa i broń woyska tego maią bydź w Giurgewo złożone i zachowane, a w przypadku pokoiu Turkóm nazad powrócone.

O wpływie umieiętności fizycznych na pomyślność Państwa i iego Mieszkańców. *)

Nauki w ogólności kształcą rozumowe władze człowieka, zdobią ducha iego, i taki rozumowi nadaią kierunek, który prawdziwego, to iest naukowego badacza od szczególnie rzecznego rozróżnia, i tak bardzo go nad niego wywyższa.

Rzućmy okiem na istotę nauk fizycznych i matematycznych tak ścisły związek z sobą maiących, które połączone stanowią prawdziwą filozofię natury, a uyrzymy w nich niewyczerpane źródło nayważnieyszych dla społeczności ludzkiéy dobrodzieystw, które obok wykształcenia rozumu maią oraz mniéy lub więcéy prosty wpływ na pomyślność państwa i szczęście iego mieszkańców.

Naukami fizycznemi muszą się słusznie nazywać wszystkie, częścią empiryczne, częścią z fundamentów rozsądku wywiedzione poznania, które istotę ciał przyrodzonych,

---

*) *Wyiatek z rozprawy Królewsko-Pruskiego tayneego Radzcy i Professora Zygmunta Fryderyka* Hermbstädt, *czytaney na publiczném akademiczném posiedzeniu w Berlinie.*

iako też wynikaiące z nich skutki i ziawienia w świecie zmysłowym, gruntownie dowodzą.

Umieiętności fizyczne maią dwoiaki wpływ dobroczynny na szczęście polerownych narodów; przewodniczą one z iednéy strony rozumowi do dokładnie uporządkowanego widoku natury, i sądzenia o tém wszystkiém, co wniéy działa; z drugiéy strony pomnażaią szczęście państwa i iego indywidualnych mieszkańców, będąc do koniecznych potrzeb oboyga pożytecznie zastosowane.

Dopóki ludzie na ziemi w stanie dzikości żyli, nie znali żadnych potrzeb prócz tych, które do utrzymania ich niezbędnemi były; tych zaś potrzeb, których im, równie iak i każdemu innemu żyiącemu stworzeniu tak obficie dobroczynna dostarczała natura, dalako szukać nietrzeba było.

Lecz gdy się z czasem, może przez ciągłe empiryczne wpatrywanie w naturę, władze ich rozumowe bardziéy rozwinęły, a z tém rozwinięciem poięcia ich wypolerowały, poczęły się także mnożyć ich potrzeby; a użyczony im przez Stwórcę rozum, dozwolił im postrzegać zachodzące przed oczyma ich w świecie zmysłowym zmiany, i korzystać z nich do uszlachetnienia ofiarowanych sobie surowych bogactw natury; tym to sposobem musiały wyniknąć piérwsze poięcia wyraźnego poznania rzeczy przyrodzonych.

Jest to w naturze rozumu ludzkiego, że nigdy na iednéy nie przestaie rzeczy, lecz uczyniony początek od poznania iednéy rzeczy coraz bardziéy rozszérza, i ile możności do uzupełnienia zbliża; w tém iedynie można znaleśdź dostateczny fundament niezmiernéy teraz summy tych w naturze poznań, których myślące i postrzegaiące głowy nayodległeyszych narodów, co raz więcey i więcey nabyły.

Tym czasem przyznać iednakże potrzeba, że wszystkie poznania, iakie ludy dawnych iako też średnich wieków, a nawet iednéy części nowszéy czasu rachuby, o naturze i skutkach iéy nabyły, szczególnie tylko empiryczne ugruntowane były, i wcale się na rozumowych nieopiérały fundamentach: a zatém, iak nam historya nauk fizycznych nayiaśnieysze tego podaie przykłady, można im przyznać tylko iednostronne empiryczne poznanie, ale nie rozumową znaiomość natury w tém znaczeniu, iakie teraz przy tém za posadę kładziemy.

Gdyby naukowe poznanie natury szczególnie do tego było przydatne, żeby człowiekowi czyniło rozumne wyobrażenie dostatecznéy przyczyny tego, co go iako poiedyńcze ogniwo niezmiernego łańcucha istot w naturze otacza i na niego działa, iużby przez to dla ukształcenia rozumu człowieka nieskończenie wiele zyskaném było.

Lecz były od dawna pomiędzy wszystkiemi narodami myślący ludzie, którzy nie kontentowali się iedynie ścisłém uważaniem natury wiéy skutkach, lecz nabyte przez dobrze uporządkowane śledzenie onéyże o płodach iéy wiadomości, do potrzeb koniecznych i zbytkowych zastosowywali; stali się oni przez to dobroczyńcami państw i narodów, które na utorowanéy przez nich postępuiąc drodze, wewnętrzne i zewnętrzne swoie ugruntowały dobro.

Tak się z przyzwoitego zastosowywania nabytych poznań fizycznych, nayważnieysze sztuki, fabryki, rękodzieła i techniczne rzemiosła zwolna rozwinęły; które wzniosły się wkrótce do nayzyskownieyszych gałęzi zarobku, bogactwo narodowe państw ugruntowały, handel do stanu kwitnącego przywiodły, i tym sposobem nayodległeysze morzami przedzielone narody, nawzaiem ku sobie zbliżyły.

Tak więc powszechna nauką naturalna iest dobrodziéyką całego rodu ludzkiego; przytłumiła ona niewiarę i zniszczyła zabobon; przez nią to Stwórcę w dziełach iego poznaiemy; przez nią wzniósł się ograniczony rozum ludzki na twórcę form nowych, które przy raz ustalonym przyrodzonym rzeczy porządku, sztuką tylko wydobyte bydź mogły.

Nie masz żadnego źródła w naturze, któreby było tak wielkie i tak niewyczerpane dla bogactwa narodowego państwa i iego mieszkańców, iakiém iest rolnictwo; ono samo tylko iest fundamentem płodów, dla mieszkańców świata nieodbicie potrzebnych; których uszlachetnienie, rozdzielenie, i inne urządzenie, nayważnieysze fabryki, rękodzieła i techniczne zarobki ożywia; przez co handel w naywyższym stopniu iest wspieranym, a miliony ludzi nietylko codzienne pożywienie, ale nawet dostatki i bogactwa zyskuią; ono to się z piérwszym początkiem kultury rodu ludzkiego rozpoczęło, i wiecznie nayszlachetnieyszém i naynaturalnieyszém zatru-

dnièniem nayucywilizowańszych narodów zostanie.

Ale czyliż istota rolnictwa, osobno od nierozdzielnie z nią połączoney mechaniczney uprawy roli uważana iest czém inném, iak poiedyncza ogólney nauki naturalney gałęzią? Nie zasadzaiąż się naywyższe pryncypia rolnictwa na pryncypiach nauki naturalney? Nie saż towarzyszące rolnictwu wieysko-gospodarcze prace szczególnie mechaniczném, pożyteczném zastosowaniem owych naywyższych naukopryncypiów natury, zmierzaiącem do dobra społeczności ludzkiey?

Tylko człowiek słabego umysłu, tylko myśleć nie umieiący niewiadomca, nie może w rolnictwie, tém to, niewyczerpaném źródle bogactwa narodowego i szczęśliwości ludzkiey nic innego, iak tylko mechaniczne rzemiosło spostrzegać; sądzi ón, że uprawa roli uwłacza uroioney dostoyności iego; zdaie ią tedy na ludzi z klass prostych i kontentuie się obfitym dochodem, który z tąd dla niego płynie, niedomyślaiąc się i nie przeczuwaiąc tego, iż przez umieiętną uprawę roli powiększyłby swoie dostatki, przez któreby daleki od lichwy i brudnego skąpstwa, mógł bydź żywicielem i dobroczyńca uboższych i cierpiących współobywatelów.

Ale są także myślące głowy pomiędzy agronomami wszystkich polerownych ludów i narodów, które to czuły, że rolnictwo nie iest szczególnie mechaniczném zatrudnieniem, ale owszem umieiętnością, czerpaiąca naywyższe swoie pryncypia z powszechney nauki naturalney i zastosowuiącą one pożytecznie do dobra narodowego; iakoż w samey istocie widzimy, że narody, które tę zasadę wcześniey poięły i wykonywać ią usiłowały, nie tylko swoią własną otrzymały nagrodę, ale nawet stały się dobroczyńcami braci swey oyczyzny i wielkiey części współbraci swoich.

(Dokończenie nastąpi.)

Meteorologiczne postrzeżenia we Lwowie od dnia 9. do 12. Stycznia 1812.

Dnie	Czas postrzeżenia	Barometr.	Ciepłomierz Reaumura.	Kierunek Wiatrów.	Odmiany powietrza.
9	Wsch. Słońc.	27, 10, 0.	† 0, 7.	Z. słaby	pochmurno, mgła, śnieg.
	2. po połud.	28, 0, 4.	— 0, 7.	Z. średni	pochmurno.
	10. w nocy	28, 2, 5.	— 2, 2.	Z. słaby	pochmurno,
10	Wsch. Słońc.	28, 3, 4.	— 4, 2.	Z. sredni	pochmurno.
	2. po połud.	28, 4, 1.	— 3, 4.	Z. słaby	pochmurno, śnieg,
	10. w nocy	28, 3, 11.	— 4, 5.	Z. słaby	pochmurno.
11	Wsch. Słońc.	28, 2, 3.	— 4, 3.	Z. średni	pochmurno.
	2. po połud.	28, 0, 4.	— 3, 0.	Z. średni	rzadkie chmury, iasno.
	10. w nocy	27, 10, 7.	— 3, 4.	Z. średni	gęste chmury,
12	Wsch. Słońc.	27, 8, 4.	— 3, 0.	Po. Z. średni	pochmurno, śnieg.
	2. po połud.	27, 8, 1.	† 2, 0.	Z. średni	pochmurno, śnieg.
	10. w nocy	27, 8, 9.	† 4, 3.	Po. Z. średni	pochmurno, śnieg.

Nauka prywatna w iezykach i umieiętnościach, przez Doktora i Professora Hann w Nrze 76 Gazety Lwowskiey z roku przeszłego ogłoszona, znalazła wiele uczestnictwa.

Na naukę iezyka francuzkiego zaprenotowało się 18tu miłośników. Dnia 16. b. m. rozpocznie się nauka tegoż ięzyka, a zatém i lista prenotuiących zostanie zamknięta. Gdy zaś na naukę ięzyka włoskiego dotąd tylko ośmiu, greckiego sześciu, angielskiego pięciu, na naukę przedmiotów filozoficznych trzech, a polskiey literatury tylko dwóch zapisało się uczestników, więc można na te kursa prenotować się ieszcze do 2. Lutego. Arkusze prenotacyi na naukę rzymskiego i niemieckiego ięzyka będą dopiero 16. Lutego zamknięte. Doktor Hann mieszka w mieście w domu Sabatowskiego Nro. 189 na pierwszém piętrze, gdzie się miłośnicy nauk ogłoszonych codziennie od 1. do 3. godziny prenotować mogą.